

Kirja-arvio

Paula Haara, Ilmari Hiltunen & Eliisa Vainikka

Trollaamisen kulttuurin logiikka

Phillips, Whitney (2015) *This is why we can't have nice things. Mapping the relationship between online trolling and mainstream culture*. Cambridge: MIT Press, 237 s.

Trollaamista käytetään helposti yleisnimityksenä kaikelle aggressiiviselle verkkokäyttäytymiselle, mutta itse asiassa trollaaminen voi esiintyä monenlaisissa eri muodoissa. Internettutkija Whitney Phillipsin kirjassa *This is why we can't have nice things. Mapping the relationship between online trolling and mainstream culture* (2015) trollaamista tarkastellaan alakulttuurina, jonka jäseniä yhdistävät kielelliset ja käyttäytymiseen liittyvät käytännöt. Kirja on Phillipsin väitöskirjan pohjalta kirjoitettu popularisointi aiheesta. Kyse ei ole satunnaisesta häiriköimisestä, vaan alakulttuurin kautta rakentuneesta toiminnasta ja siihen liittyvästä verkkoidentiteetistä. Nettetrollit kieltäytyvät kohtelemasta toisia niin kuin he vaativat tulla itse kohdeksi ja tekevät tämän vain huvin vuoksi – “for the lulz”. Tavoitteena on herättää mahdollisimman voimakas reaktio trollaamisen kohteessa. Erityisesti kyyneleet ja viha ovat “lulz” eli trollimaisen naurun lähteitä.

Phillips käsittelee alakulttuurista trollaamista keskittyen erityisesti sen yhtenä trollaamisen keskuspaikkana tunnetulta amerikkalaiselta 4chan-keskustelufoorumilta peräisin olevaan muotoon. 4chan on räävittömästä kielenkäytöstä ja mustasta huumoristaan tunnettu kuva- ja keskustelufoorumi, joka on erityisesti japanilaisen populaarikulttuurin, kuten manga-sarjakuvien ja anime-piirrossarjojen, harrastajien suosiossa. Whitney Phillipsin kirjan keskeinen väite on, että trollit ja niiden tempauksista uutisoiva kaupallinen media ovat keskinäisessä riippuvuussuhteessa. Phillips korostaa trollaamisen ja kaupallisen mediajärjestelmän toimintalogiikan samankaltaisuuksia; sitä miten trollaaminen perustuu huomion logiikalla pelaamiseen. Trollit tarvitsevat mediahuomiota, ja media taas saa puheenaiheita trollien tuottamista skandaaleista. Whitney Phillipsin mukaan trollit tuovat eteemme kulttuurimme piirteitä kärjistäen ne äärimmilleen.

Phillips kysyy: Mitä kritisoimme silloin, kun kritisoimme trolleja? Hän pitää esimerkiksi mediasisältöjen epäsuoraa ja syvälle kulttuuriin juurtunutta rasismia ongelmallisempänä kuin trollien häpeilemättömän rasistisia ja yliampuvia ilmaisuja. Ongelma ei Phillipsin mukaan ole niinkään Internetissä tai trolleissa sinänsä, vaan siinä kult-

tuurissa, jota ne kanavoivat. Erityisesti valtamedialla on itsetutkiskelun paikka, sillä sensaatiomaiset mediasisällöt vain ruokkivat trollaamisen kulttuuria. Muutoksen pitäisikin tapahtua kulttuurin tasolla. Kulttuurinen kritiikki ei ole kuitenkaan alun perin ollut trollaamisen perimmäinen motiivi.

Kirjassa nousee ajankohtaisena kysymyksenä esiin pohdinta trollaamisen poliittisesta merkityksestä. Trollaaminen ja nettimeemit olivat näkyvässä osassa myös vuoden 2016 Yhdysvaltain presidentinvaalikampanjointia, erityisesti Donald Trumpin kannattajiin ja kampanjointiin liittyen. Uudesta ilmiöstä trollaamisesta ei ole kyse, Susan Herring ym. kirjoittivat jo vuonna 2002 feministien keskustelufoorumille pyrkivistä trolleista, joiden tavoitteena oli keskustelun häiritseminen ja keskusteluun osallistuvien vetäminen mukaan aikaa vievään ja hyödyttömään jankkaamiseen (Herring ym. 2002). Myös varhaiseen nettikulttuuriin liittyvät identiteettileikkelyt ja -petokset (Donath 1999; Stone 1991) elävät ja voivat hyvin trollaamisen kulttuurissa.

Trollaaminen ja sukupuoli

Phillips tuo esiin, että trollaaminen on symbolisesti sukupuolittunut, useimmiten etuoikeutettujen valkoisten miesten käytäntö. Trollaamiseen osallistujien ja yleisön valkoisuus on hänen mukaansa käytäntöön sisäänrakennettu oletus, vaikkakaan useimmiten ei ole keinoa saada selville anonyymien trollien todellista identiteettiä. Phillipsin kuvaamassa trollaamisessa ei myöskään peitellä seksismiä, vaan Phillipsin kohteena olevalla 4chan-foorumilla on vallalla androsentrisyys, miestapaisten asenteiden, käytäntöjen ja maailmankuvan keskeisyys. Vyshali Manivannan (2013) onkin tutkimuksessaan osoittanut androsentrisyyden olevan osaltaan kyseisen verkkotilan ja sen kulttuurin rajojen vartiointia ja ei-toivottujen käyttäjien karkottamista foorumilta.

Syksyllä 2016 Suomessa ja maailmalla puhutti ilmiö, jossa pelleiksi pukeutuneet ihmiset väkivaltaisesti pelottelivat pahaa-aavistamattomia ihmisiä, muun muassa lapsia. Ilmiössä on kyse samanlaisesta asennoitumisesta muihin ihmisiin kuin Internetissä trollaavilla on. Trollaaminen, kuten pellejen pelottelukin, kohdistuu usein ”pehmeisiin” kohteisiin, kuten lapsiin tai naiiveihin ja hyväuskoisiin netinkäyttäjiin. Trollit hyökkäävät näitä pehmeitä kohteita vastaan hovin vuoksi ja etuoikeutensa turvin, siksi että se on mahdollista. ”Pehmeydellä” viitataan tässä tunteellisuuteen ja vilpittömyyteen, jotka ovat trolleille suorastaan maalitauluja, mieluisia iskukohteita. Käytäntöön kuuluu oletus sen oikeutuksesta: Whitney Phillipsin (2015) mukaan trollit näkevät itsensä virtuaalisen tilan uudisraivaajina, joilla on oikeus vallata Internet omaksi leikkikentäksi.

Phillips kuvaa varsin ansiokkaasti 4chan-foorumilta lähteneen trollikulttuurin valtavirtaistumista. Esimerkiksi osa trollikulttuurille keskeisistä meemeistä on kaupallistunut. Näin tyypillisesti käy, kun alakulttuuriset käytännöt valtavirtaistuvat ja valuvat valtamediaan. Trollien närkästys valtavirtaistumista ja väärin käytettyjä meemejä kohtaan tuodaan kirjassa vahvasti esiin, ja tutkija hakeutuu myös puolustamaan tutkimuskohdettaan. Esimerkiksi Internet-meemien kaupallistumisen myötä ne ovat saaneet erilaisia yleisöjä. Kate Miltner (2014) on havainnut hassuille kissakuville perustuvan LOLcats-meemin kolme käyttäjäryhmää: alkuperäiset nörttifanit (varhaiset omaksijat), uudemmat kissoista kiinnostuneet harrastajat, jotka ovat usein vanhempia naisia, sekä satunnaiset yleisöt. Miltnerinkin tutkimuksesta havaitaan fanikulttuureille tyypillinen arvottaminen: alkuperäistä fanitusta pidetään uusia tapoja arvokkaampana.

Mediatutkimuksen antropologisella laidalla

Phillipsin tutkimusmetodi yhdistää mediatutkimusta ja antropologista kenttätutkimusta, jossa tutkija pyrkii sisälle yhteisöön ymmärtääkseen sitä. Internet ei ole Phillipsille tutkimusväline tai alusta vaan tutkimusympäristö, ja varsin haastava kenttä! Eettiset kysymykset tulevat keskeiseksi etnografisessa tutkimusotteessa, mutta niiden pohdinta jää kirjassa melko ohueksi. Voi olla, että asiaa käsitellään tarkemmin hänen väitöskirjassaan. Joka tapauksessa eettisiä kysymyksiä herättää tutkijan asettuminen paikoin anonymiksi tarkkailijaksi, verkkopalvelun käyttöehtojen rikkominen sekä se, että Phillips turvautuu myös itse provosointiin kokeillessaan trollin roolia.

Kirjan pohdiskelu tiedonkeruusta verkossa on tervetullutta. Phillips kertoo joutu-neensa mukauttamaan tutkimusmetodeja tutkittavien verkkoyhteisöjen ja verkkoalustojen mukaisiksi, jotta sai hankittua aineistoa ja onnistui välttämään itse trolloamisen kohteeksi joutumisen. Tutkimuskohteena alakulttuurinen trolloaminen ja siihen liittyvä anonymiteetti aiheuttavat sen, että trollien antamiin tietoihin ja selityksiin ei voi luottaa. Yksilöpsykologisten selitysten sijaan Phillips päätyi tarkastelemaan sitä, miten trollit päättivät esittää itsensä hänelle, ja miten heidän verkossa käyttämänsä keinot ovat eräänlainen tiivistelmä ympäröivästä kulttuurista.

Phillips reflektoi suhdettaan trolloamiseen ja myöntää, että hän ei halua suoralta kädeltä tuomita kaikkea trolloamista, etenkin jos se on linjassa hänen feminististen näkemystensä kanssa ja esimerkiksi nostaa esiin uutisissa näkyvän rodullisen asenteellisuuden. Phillips törmäsi ristiriitaan, joka voi tulla eteen muidenkin tutkimusaiheiden yhteydessä. Miten synnyttää luottamusta tutkittaviin, ollen samalla kriittinen tutkittavaa ilmiötä kohtaan? Miten samalla ylläpitää uskottavuutta akateemisella kentällä, jos pyrkimykset ymmärtää tutkimuskohdetta tulkitaan ilmiön hyväksymiseksi? Phillips kertoo, että hänelle tässä tasapainoilussa oli apua kollegoiden ja lukijoiden antamasta kritiikistä, kun hän lopulta ymmärsi suhtautua kritiikkiin rakentavasti pontevan puolustautumisen sijaan.

Kirjassa keskitytään 4chan-internetfoorumiin sekä amerikkalaiseen kontekstiin. Rajaus voi olla aiheellinen, mutta sen olisi voinut avata selvemmin. Lukijalle herää kysymys, saako 4chan ja amerikkalainen kulttuurikonteksti tässä yhteydessä ylikorostuneen merkityksen, sillä niiden pohjalta tehdään laajoja päätelmiä globaalista verkko-kulttuurista. Tutkimus vaikuttaa myös jossain määrin historiattomalta, sillä jo kirjan ensimmäisessä virkkeessä Phillips kertoo törmänneensä trolloamiseen ensimmäisen kerran vasta kesällä 2007. Trolloamisilmiö on kuitenkin tunnistettu ja nostettu tutkimusagendalle jo verkon tutkimuksen varhaisessa vaiheessa (esim. Donath 1999; Herring ym. 2002). Kirjan lähdeluettelo antaa melko kattavan otoksen viimeaikaisesta meemeihin, trolloamiseen ja verkkoympäristöön liittyvästä tutkimuksesta, mutta lähteet painottuvat vankasti englanninkieliseen ja amerikkalaiseen maailmaan.

Trolloamisen monet muodot

Kirjassa esitellään trolloamisilmiötä ja kerrotaan alakulttuurisen 4chan-trolloamisen muutostarina, muttei tuoda keskusteluun uusia teoreettisia näkemyksiä. Tarjottu lähdekohta on yksi näkökulma, mutta vaihtoehtoisesti voitaisiin tarjota muitakin, kuten peleissä tapahtuva trolloaminen (griefing) ja valtiollinen informaatiovaikuttaminen.

Trollaaminen näyttäytyy tässä yksilöiden toimintana, mitä se aluksi varmasti onkin ollut, mutta nykyisessä informaatiovaikuttamisessa trollaamista voi toteuttaa myös järjestäytynyt taho (Jantunen 2015). Tulevien trollaamiseen keskittyvien tutkimusten haasteena onkin tehdä käsitteellisesti selvyyttä trollaamisesta erilaisissa tiloissa tapahtuvana ja eri tavoitteisiin pyrkivänä käytäntönä. Trollaaminen näyttäytyy tässä melko sattumanvaraisena, sen sijaan että pohdittaisiin, miten sen avulla voidaan pyrkiä tarkoituksellisiin tavoitteisiin. Verkossa on aiemminkin pyritty vaikuttamaan ihmisten mieliin, mutta viime aikoina on havaittu sekä laajuudeltaan että strategisuudeltaan aivan uudenlaisia vaikuttamispyrkimyksiä. Trollaamiskeskusteluun sisältyy ristiriita siitä, määrittävätkö käytetyt keinot jonkin toiminnan trollaamiseksi vai onko trollaaminen jossakin määrättyssä tilanteessa tapahtuvaa kulttuuria. Esimerkiksi verkossa toteutettavassa informaatiovaikuttamisessa omaksutaan trollien käyttämiä toimintatapoja ja käytetään niitä esimerkiksi propagandan välineinä ja erilaisten aatteellisten päämäärien tavoittelemiseen.

Voidaan myös kysyä, onko näitä erilaisen vaikuttamisen muotoja edes mielekästä nimittää trollaamiseksi vai pitäisikö nykyisen trollaamisen käsitteen alle sisältyä tarkempia määrittelyjä? Phillips käy kirjassa keskustelua trollaamiskäsitteen epämääräisistä määritelmistä, samaan tapaan kuin vihapuheen tutkimukseen liittyen on keskusteltu vihapuhe-käsitteen määrittelyn vaikeudesta. Jos trollaaminen on julkisuudessa toisteltu epämääräinen iskusana, keskustelu siirtyy pois raiteiltaan. Sana muuttuu epäanalyttiseksi ja keskustelu asiasta vaikeutuu (Lähde 2015). Yhteistä vihapuhekeskustelun kanssa on myös pohdiskelu anonymiteetista, sillä trollaaminen edellyttää anonymiteettia. Phillipsin lopputulema on, että nimettömyyden poistaminen ei takaa parempaa Internetiä ja laadukkaampaa keskustelua, koska anonymiteetti ei ole ongelman ydin. Kokeneimmat trollit ylittävät esteet kuitenkin. Lisäksi esimerkiksi monet vihar ryhmät toimivat avoimesti omalla nimellään saadakseen uskottavuutta ja vaikutusvaltaa (Daniels 2009).

Phillips osoittaa rohkeutta ottaessaan selvästi eettisen kannan rasismia ja naisvihaa vastaan, vaikka hän altistaa samalla itsensä trollien tulilinjalle. Kirjan lukeminen on avartava kokemus ja tuottaa kiinnostavien esimerkkitapausten kautta uutta tietoa muun muassa internetmeemeistä ja siitä, miten kuvia voidaan käyttää poliittisen vaikuttamisen välineenä. Phillips tuo kirjan kautta trollaamisilmiön näkyvämmäksi ja muistuttaa, että Internetissä kannattaa olla varuillaan. Internettutkijoiden yhdistys Association of Internet Researchers antoikin kirjalle Nancy Baum Book Award -palkinnon.

Miten meidän sitten pitäisi suhtautua trollaamiseen? Phillips ehdottaa, että trollaamiseen kohdistettavat toimenpiteet määräytyisivät sen seurausten vakavuuden, kuten häirinnän keston mukaan. Kirja ei tarjoa suoraan vastauksia siihen, miten huomionhakuisten trollien kanssa pitäisi toimia. Samaa kysymystä pohtivat kipeästi myös journalistiset mediat. Trollaaminen voi olla huomiotalouden näkökulmasta tehokas retorinen taktiikka, minkä Donald Trumpin vaalikampanjakin osoitti, mutta journalistille tällainen retoriikka on ongelmallista. Journalistit eivät voi mennä mukaan trollien retoriikkaan, mutta myöskään trollaamiseen vastaaminen faktoilla ei tunnu toimivan. Tutkimuksen tehtäväksi ei riitä esimerkiksi erilaisten trollaamisen käytäntöjen mekaaninen määrittely, vaan verkkokulttuurin tutkijat törmäävät nyt entistä enemmän erilaisiin eettisiin ja moraalisiin pohdintoihin sekä nettikulttuurin uudenlaiseen yhteiskunnalliseen ulottuvuuteen: on otettava kantaa siihen minkälaista syrjintää, ulossulkemis-

ta, häirintää ja vihapuhetta verkkojulkisuudessa kasvaa, ja minkälaiseksi esimerkiksi trollit ja propagandistit pyrkivät muokkaamaan julkisuutta verkossa. Joskus tämä muokkaaminen ja ulossulkeminen tapahtuu pilailuun ja provosointiin verhottuna.

Kirjallisuus

- Daniels, Jessie (2009) *Cyber racism: White supremacy online and the new attack on civil rights*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers.
- Donath, Judith (1999) Identity and deception in the virtual community. Teoksessa Smith Marc & Kollock, Peter (toim.) *Communities in cyberspace*. London: Routledge, 29–59.
- Herring, Susan; Job-Sluder, Kirk; Scheckler, Rebecca & Barab, Sasha (2002) Searching for Safety Online: Managing “Trolling” in a Feminist Forum. *The Information Society* 18 (2002): 371–384.
- Jantunen, Saara (2015) *Infosota. Iskut kohdistuvat kansalaisten tajuntaan*. Helsinki: Otava.
- Lähde, Ville (2015) *Paljon liikkuvia osia*. Turku: Savukeidas.
- Manivannan, Vyshali (2013) Tits or GTF0: The logics of misogyny on 4chan’s random – /b. *Fibreculture Journal* 22/2013.
- Miltner, Kate (2014) ‘There’s no place for lulz on LOLcats’: The role of genre, gender and group identity in the interpretation and enjoyment of an Internet meme. *First Monday* 19(8).
- Stone, Allucquère Rosanne (1991) Will The Real Body Please Stand Up?: Boundary Stories About Virtual Cultures. Teoksessa Benedikt, Michael (toim.) *Cyberspace: First Steps*. Cambridge: MIT Press, 81–118.